

Asutawa Kogu

2. istungjärk.

Protokoll nr. 35 (8)

1919. a.

Asutawa Kogu koosolek 15. juulil 1919. a. kell 4 p. l. Toompea lossi Walges saalis.

Kokku on tulnud 97 Asutawa Kogu liiget.

Walitsuse lauas: peaminister O. Strandman, haridusminister J. Kartau, kohtuminister J. Jaakson, rahaminister J. Kukk, välisministri kohustetäitja J. Tõnisson ja tööstus-kaubandusministri kohustetäitja M. Raud.

P ä e w a k o r d:

1. Tööerakonna rühma ettepanek omawalitsuse komisjoni walimise kohta.
2. Seaduseelnõu põllutööliste tööaja ja palgaolude korralduste kohta — töökaitse komisjoni ettepanek.
3. Juhatus ettepanek hariduskomisjoni poolt väljatöötatud seaduseelnõu kohta õpetajate palga asjus.
4. Redaktsiooni komisjoni ettepanek seadusandliku delegatsiooni seadluse kinnitamise kohta.
5. Redaktsiooni komisjoni ettepanek Asutawa Kogu ja walitsuse liigetele maksetawa tasu määramise kinnitamise kohta.
6. Seadusandliku delegatsiooni liigete walimine.

Koosolekut juhatab abiesimees A. Birk.

Sekretäri kohal abisekretäär H. Raudsepp.

Koosolek algab kell 5.15 min.

1. Sotsialistide-rewolutsionäärade Asutawa Kogu rühma arupärimine Wabariigi Walitsuselt Tartu sündmuste kohta.

Asutawa Kogu rühma poolt arupärimine Tartu sündmuste kohta sisse tulnud. Kodukorra põhjal wõiwad 2 saadikut sõna wõtta selle poolt ja 2 wastu, kas seda arupärimist kohe päewakorda wõtta wõi komisjoni anda ja missugusesse komisjoni.

Juhataja A. Birk: Awan Asutawa Kogu koosoleku. Enne päewakorrale üleminemist annan Asutawale Kogule teada, nagu seda kodukord nõuab, et tänapärast lõunat on sotsialistide-rewolutsionäärade

L. Olesk (töer.): Mulle paistab, et seda asja, mis tõsist sündmust puudutab, mitte kohe ära otsustada ei wõi, sest et selleks weel mitte tarwilikku materiaali käepärast ei ole, waid ainult üldised arwamised. Sellepärast on tarwilik seda asja komisjoni arutamiseks anda. Panen ette erikomisjoni asutada, jagajaks wõttes arw 12.

J. Temant (maal.): Meie, maaliitlased, ei wõi seisukohta wõtta, sest et meil teadmata on, milles see arupärimine seisab. Räägitakse, et arupärimine käib Tartu sündmuste kohta, kuid Tartus wõib nii palju sündmusi olla. Sarnasel näol meie käest teatawat wootumi nõuda, on wõimatu, sellepärast palume teada anda, milles nimelt asi seisab ja siis, kui tarwis, asja kinnisel koosolekul ära otsustada.

Juhataja A. Birk: On ettepanek tulnud, arupärimist ette kanda. Kodukord selle kohta selgitust ei anna.

J. Mets (töer.): Ma panen ette arupärimist kinnisel koosolekul ette kanda.

Juhataja A. Birk: On ettepanek tulnud arupärimist kinnisel koosolekul ette kanda.

H. Kruus (sr.): Sündmused, mis arupärimises ette toodud, on juba awalikkuse ette kantud. Need on tänases wägede ülemjuhataja staabi teadaandes leida. Samuti on need sündmused edasi kantud käest kätte ja suust suhu ja sellepärast ei ole praegu põhjust seda arupärimist kinnisel koosolekul ette kanda ja arutada. Sündmused, mis on tekitanud rahulolematuse rahwawäes, peawad ka awalikku hindamist ja awalikkuse ette kandmist leidma, sellepärast pean ma otstarbekohatuks seda küsimust ette kanda kinnisel koosolekul.

K. Ast (sd.): Mulle näib, et on päris enneaegne arutada küsimust, kas koosolek kinniseks kuulutada wõi lahtiseks jätta. Kõigepealt tuleb küsimus otsustada, kas arupärimine üldse arutamisele tuleb wõi ei. Kui on otsustatud, et arupärimine tuleb arutamisele ja mitte kom-

misjoni ei anta, ainult sel juhtumisel wõib küsimus tekkida, kas arutada arupärimist kinnisel wõi lahtisel koosolekul.

Juhataja A. Birk: On ettepanek tulnud arupärimist kinnisel koosolekul arutada. Selle wastu on 2 saadikut rääkinud. Rhs. Mets, kas Teile jäete oma ettepaneku juurde? (J. Mets, tõer.: Wõtan ettepaneku tagasi.) Rhs. Mets wõtab oma ettepaneku tagasi. Et seiskorraga tutwuneda, kas arupärimist tänasesse päewakorda wõtta, wõi komisjoni anda, pean tarwilikuks, et arupärimine ette loetaks.

Sekretäär H. Raudsepp (loeb): Eesti Asutawale Kogule. 10. juulil s. a. ilmus õhtul kell 9—10 wahikorral olew ohwitser Tartus endistes Krasnojarski polgu kasarmutes asuwa II diwiisi tagawara pataljoni sõdurite juurde, kes salakades kasarmu platsil jalutasid, ning pööras ühe rühma poole, kus sõdurid isekeskis naljatasid, nõudmisega, et nad kohe kasarmusse läheks. Kui temale wastu naljatades otsekohe käsku ei täidetud, haaras tema rewolwri ja laskis. Enesekaitseks hakkasid sõdurid temalt rewolwrit ära wõtma, mille tagajärjel tekkis rüselamine, kus wastased pooled üksteisele hoopa andsid. Samal ööl wõeti 4 sõdurit selle kokkupõrke pärast kinni.

Järgmisel päewal 11. juuli õhtul kogusid nimetatud pataljoni sõdurid kasarmu eelsele platsile jälle kokku, nõudes kinniwõetute wabastamist ja auandmise õpetuse asemel sõjariistade harjutusi. Nõudjaid rahustama kutsuti õpilaste rood, kes kohal asjaga tuttawaks saades kasarmu platsilt lahkus, teatades, et nad pataljoni nõudmisi õiglaseks peawad. Peale selle on eelmisel õhtul wangistatud mehed wabaks lastud.

Järgmisel päewal mingisuguseid wahetuhtumisi ja kokkupõrkeid ei ole olnud.

13. juuli hommikul piiras partisaanide salk kasarmu ümber, seadis 3 suurtükki ja hulk kuulipildujaid üles ja jäi siis rahulikult paigale.

Kella weerand 2 ajal ilmus kasarmusse salkkond kõrgemaid ohwitsere, kelle seas oli teise diwiisi ülem Puskar.

Silmapilk arreteeriti 22 meest, kellest wähe aja pärast 20 meest kasarmu müüride juures terve pataljoni silmaall maha lasti, kuna 2 üles poodi. Surnukehad jäeti terweks päewaks maha lamama. Enne mahalaskmist on mehi nuutidega pekstud.

Maha laskma on sunnitud sama pataljoni sõdurid.

Peale selle wõeti veel mõnikümmend meest kinni, kes arestimajadesse toimetati.

Sarnane karistamise wiis, kus ilma põhjaliku uurimiseta kaugel wäerinna seljataga tühise kokkupõrke pärast lubamata waljusega hulk inimesi karistati ja seaduses ärakeelatud karistuswiisi tarwitati, äratas õiglast nurinat terwes rahwawäes.

Eesti sotsialistide-rewolutsionääride partei Asutawa Kogu rühm paneb Asutawale Kogule ette Wabariigi Walitsuselt järele pärida:

1) Kas on Wabariigi Walitsusel teada need sündmused, mis 10. kunni 13. skp. Tartu II diwiisi tagawara pataljonis ette on tulnud?

2) Kelle käsul on sarnane lihtsustatud asja arutamine ja seaduses keelatud karistuswiisi — ihunuhtluse — tarvitamine sündinud ja mis on tehtud, et selles süüdlasi wastutusele wõtta?

3) Mida kawatseb Wabariigi Walitsus teha, et sarnaseid demokraatlikku wabariiki häbistawaid sündmusi enam ei korduks?

Palume seda arupärimist tänase koosoleku päewakorda wõtta ja rutuliseks tunnistada. Tallinnas, 15. juulil 1919. a. Allkirjad: H. Kruus, J. Piiskar, A. Loorits ja E. Jonas.

Juhataja A. Birk: Selle arupärimise korra kohta on ettepanek tulnud, et seda erikomisjoni anda, mille loomisel jagajaks arw 12 wõtta.

Peaminister O. Strandman: Praegu tahetakse hääletada, kas seda arupärimist komisjoni anda wõi mitte. Mul ei ole õigust arupärimise kohta sõna wõtta, enne kui see küsimus ära ei ole otsustatud. Kuna aga see küsimus mitte õiges walgustuses ette ei ole kantud ja tõsioludele ei wasta, siis tahaksin ma selgituseks enne, kui asi komisjoni antakse, paar sõna öelda.

Juhataja A. Birk: Peaminister on sõna palunud. Walitsuse esitajatel on sõna väljaspool järjekorda.

Peaminister O. Strandman: Minul ei ole veel mitte terwet uurimismaterjaali käes ja sellepärast ei wõi ma üksikutest asjadest pikemalt seletust anda ja ei pea seda ka tarwilikuks. Kuid

kõigepealt pean tähendama, et siin see asjaolu lihtsalt ja ühekülgsest ette on kantud.

Esiteks on täiesti välja jäetud, et peale ohwitserile kallaletungimise ja tema pagunite mahakiskumise ka teine sündmus on, mis palju suurem tähtsusega, kui ohwitserile kallaletungimine on, nimelt see, et rahwawäelased on sõjawäe ladu kallale läinud, ladust laskemoona, kuulipildujad ja kuulid välja toonud, ennast kindlustanud ja paukudega kooliõpilasi wastu wõtnud, kes sinna korra jalaleseadmiseks ilmusid. Kui otsustati, et kuulipildujad tulewad kindlasse warjupaika wiia, siis on kuulipildujate roodu sõdurid terve aja walwanud, et seda mitte täita ei saaks. Ühtki inimest ilma kohtuta ei ole maha lastud. Kui pataljonis kord jalale oli seatud ja wangistus- sed ette wõetud, seati sõjawäljakohus kõigi reeglite järele sisse ja see sõjawälja kohus mõistis 22 inimest surma ja andis 10 inimest kohtu alla (kokku 32 inimest). 21 kohta on otsus täide saadetud, 1 ära jooksnud. 10 kohta kestab uurimine edasi. Et ülewaadet sündmuse üle saada, käisin eile wägede ülemjuhatajaga Tartus. Kohapeal oli juba asja uurimas alam- polkownik Kubu. Wägede ülemjuhataja määras asja uurimiseks iseäraliku komisjoni polkownik Kubu juhatusel. Komisjoni ülesandeks on seda küsimust igapidi uurida ja seletust nõuda, missugused põhjused selleks kaasa mõjusid, et rahwawäelased wastu hakkasid ja missugused majanduslikud põhjused ja kui palju sõjawäe distsipliini kord selleks põhjust andis ja missugused korraldused tuleksid muuta, mis mitte õiged ei ole. Igatahes on igakülgne uurimine selle asja selgitamiseks ette wõetud.

Juhataja **A. Birk**: Walitsuse esitaja seletust siin ära kuulates, panen hääletamisele ettepaneku seda arupärimist päewakorda wõtta.

H. Kruus (sr.): Tahan rõhutada, et see arupärimine, mis tänasel koosolekul üles wõetud, mitte komisjoni ei antaks, waid rutulises korras juba täna arutamisele wõetaks. Seda arupärimist rutuliseks tunnistades peab Asutaw Kogu ainult rõhutama seda, et sündmusele, mis Tartus maad on leidnud, väga suure tähtsuse annab ja walitsuse tähelepanu ka omalt poolt selle peale juhib ja nõuab nende asjade igakülgset walgustamist võimalikult ruttu. Sellepärast panen ette

seda arupärimist tunnistada rutuliseks ja täna juba arutamisele wõtta ja tarwilikul korral sellekohaste küsimustega walitsuse poole pöörata, ilma et see küsimus antaks komisjoni, mis asja sugugi ei kiirusta ega selgita, waid ainult asjata wiivitab.

K. Parts (rhw.): Nagu meie kuulsime walitsuse esitaja seletusest, ei ole arupärimine sugugi täielik; temast ei saada küll täielikku erapooletut pilti selle sündmuse kohta ja just sellepärast, et see arupärimine väga tõsist asja puudutab ja et selle küsimuse peale tõsiselt vaatama peab, pean mina hääletama selle poolt, et arupärimine esmalt komisjoni kätte antaks, kes uurimist algaks, ja siis, kui ta juba selgitatud on, Asutawale Kogule ette paneks; muidu tuleks meil siin palju sõnadepeksmist ja meie ometi kõigi asjaolude kohta öelda ei wõi, kas üks wõi teine siin nüüd kõigeparemini tõeloludele wastab.

Juhataja **A. Birk**: Tuleb hääletamisele rhs. Lui Olesk'i poolt esitatud ettepanek, seda arupärimist komisjoni anda ja pärast, kui see ettepanek pole läbi läinud, siis tuleb hääletamisele ettepanek arupärimine päewakorda wõtta. (Hääletatakse.) Poolt 69 ja wastu — 15 häält. Teine ettepanek, mis nõudis, et arupärimine kohe arutamisele wõtta, jääb nüüd loomulikult välja. Nüüd on weel ettepaneku teine osa, nimelt see, et arupärimine erikomisjoni anda ja jagajaks wõtta arw 12. (Hääletatakse.) Nähtawana enamus on ettepanek wastu wõetud. Palun sekretääri teatada, mitu liiget komisjoni tuleb igast rühmast.

Sekretäär **H. Raudsepp**: Sotsiaaldemokraatide rühma poolt — 3, tööerakonna rühma poolt — 3, rahwaerakonna poolt — 2, maaliidu poolt — 1, sotsialistide-rewolutsionääride rühma poolt — 1.

M. Kurs-Olesk (sd.): Sotsiaaldemokraatliku Asutawa Kogu rühma poolt panen ette: J. Wain, M. Neps, J. Jans.

K. Parts (rhw.): Rahwaerakonna Asutawa Kogu rühma poolt panen ette: A. Bachman ja J. Lõo.

J. Seljamaa (töer.): Tööerakonna Asutawa Kogu rühma poolt panen ette: L. Olesk, Ch. Peiker, A. Schulbach.

A. Jürman (maal.): Maaliidu Asutawa Kogu rühma poolt panen ette rhs. J. Temant.

H. Kruus (sr.): Sotsialistide-rewolutsionääride Asutawa Kogu rühma poolt panen ette rhs. E. Jonas'e. (Naer'pa remal pool).

Juhataja **A. Birk**: Panen kandidaadid ettepaneku korras hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamus on ette pandud kandidaadid walitud.

2. Päewakorra täiendamine. Asutaw Kogu läheb päewakorra juurde.

W. Tomberg (töer.): Täna ses päewakorras on tähtsad küsimused, mis waidlusi tekitada woiwad. Need waidlused woiwad pikale wenida ja peab oletama, et selletõttu päewakorraga ajapuduse pärast lõpule ei jõua. Teisest küljest on teada, et ajutine walitsemise kord on wälja kuulutatud ja seadusandlik delegatsioon peab wiibimata walitama, sellepärast teen ma ettepaneku päewakorda järgmiselt muuta: 4. punkt wõtta 2 punktina ja 6. punkt wõtta 3. punktina.

A. Bachman (rhw.): Teen ettepaneku tänasesse päewakorda wõtta komisjoni täiendawad walimised lisapunktina.

Juhataja **A. Birk**: Panen kõigepealt ette pandud lisapunkti hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamus on see punkt päewakorda wõetud.

On päewakorra järjekorra kohta ettepanek tehtud, nimelt: punkt 4., redaktiooni komisjoni ettepanek seadusandliku delegatsiooni seadluse kinnitamise kohta (kodukord § 40), wõtta 2. punktiks, punkt 6. wõtta 3. punktiks, 7. punktiks — komisjoni täiendawad walimised.

(Hääletatakse.) Nähtawa enamus on päewakord wastu wõetud.

3. Tööerakonna Asutawa Kogu rühma ettepanek omawalitsuse komisjoni walimise kohta ja komisjoni walimine. **A. Anderkopp** (töer.): Esimeseks Asutawa Kogu peaülesandeks on põhiseaduse rutuline wäljatöötamine, millese tööga ta peab kiirelt lõpule jõudma. Tööerakonna rühm, omawalitsuse komis-

joni asutamise ettepanekut tehes, loeb tarwilikuks järgmised põhjendused ette tuua: Põhiseadus, kui niisugune, peab aga omawalitsuse üksusi sisaldama. Teiste sõnadega, meil tuleb põhiseaduses ette ära näha omawalitsuse koosseis, omawalitsuse wõimkond ja omawalitsuse wahekord keskwalitsusega, eriti nende asutustega, mis uues riigiparaadis on elule kutsutud. Need küsimused ning nende lahendamine on nii tihti seotud sarnaste detailidega, eriti just rahaküsimused ja maksude küsimus, mille wäljatöötamine käiks otsekohe põhiseaduse komisjonile üle jõu ja mispärast wiimane ei suudaks põhiseaduse wäljatöötamisele mitte seda kiirust anda, mis seal iseenesest olema peaks, kui ta weel omawalitsuse lähema küsimuse enda otsustada wõtaks.

Teiseks, meil on omawalitsuse ja keskwalitsuse wahekord niisugune, mis eluliselt otsekohe nõuab lahendamist. Praegune Maapäewa poolt wastu wõetud omawalitsuse asutuste wõimkond on peaaegu maha kirjutatud Wene semstwo seadustest ja mis, nagu teada, meile wastawat anda ei taha ja ei saagi anda. Tuleb otsustada, missugune peab wahekord olema omawalitsuse üksuste wahel ja teiseks omawalitsuse üksuse ja keskasutuste ja selle orgaanide wahel ühelt poolt, teiselt poolt selgesti ära nähes omawalitsuse wõimupiire ning kohustusi. Eriti tuleks kindlaks määrata segane wahekord kaitseliidu ja miilitsa wahel, samuti wiimase alluwus ning tema aineline ülalpidamise küsimus. Nii siis, kui põhiseaduse kokkuseadmise wadjadust, nii ka praeguse olukorra elulisi huwisid silmas pidades tuleb wiibimata omawalitsuse komisjon elule kutsuda, mille liigete arwu äramääramiseks tööerakond ettepaneku teeb jagajaks arw 10 wõtta.

Juhataja **A. Birk**: Panen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamus on ettepanek wastu wõetud. Palun sekretääri teatada, kui palju tuleb komisjoni liikmeid igast rühmast.

Sekretäär H. Raudsepp: Sotsiaaldemokraatide partei — 4, tööerakond — 3, rahwaerakond — 3, maaliit — 1, sotsialistid-rewolutsionäärid — 1, kristlik rahwaerakond — 1.

M. Kurs-Olesk (sd.): Sotsiaaldemokraatide rühma poolt panen ette H. Kikson, J. Jans, H. Nurk, J. Mikiwer.

J. Seljamaa (töer.): Tööerakonna poolt panen ette A. Arras, T. Grünthal, W. Tomberg.

A. Bachman (rhw.): Rahwaerakonna poolt panen ette: M. Nöges, K. Priimägi, J. Reinthal.

H. Kruus (sr.): Sotsialistide-revolutsionääride poolt panen ette akl. A. Loorits.

N. Kann (krst.): Kristliku rahwaerakonna poolt panen ette akl. J. Lattik.

J. Temant (maal.): Maarahwa liidu poolt panen ette härra J. Uluots.

Juhataja **A. Birk**: Hääletan kõik kandidaadid korraga. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepaned kandidaadid wastu võetud.

4. Seadusandliku delegatsiooni seadlus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **M. Warrik**: Asutawa Kogu poolt 11. juulil 1919. a. wastu võetud seadusandliku delegatsiooni seadlus.

Sissejuhatus.

§ 1. Wabariigi walitsemise ajutise korra § 12 põhjal asutatakse seadusandlik delegatsioon käesolewas seaduses lähemalt äratähendatud alusel.

Wõimkond.

§ 2. Seadusandlik delegatsioon annab seadusi ja korraldusi neil aladel, mis Asutaw Kogu wabariigi walitsemise ajutise korra § 10 järele eriti oma ülesandeks ei ole võtnud ja sama korra § 11 järele ei võta.

§ 3. Peale § 2 nimetatud tegewusala läheb wabariigi walitsemise ajutise korra § 11 tähendatud ülesannetest seadusandliku delegatsiooni kätte:

1) Krediidide määramine wabariigi ametkondile ja eelarwete läbiwaatamine ning kinnitamine kunni riigi täieliku aasta eelarwe ettepanemiseni Asutawale Kogule.

2) Edasilükkamatute wäliste laenude tegemise otsustamine Asutawa Kogu istangute waheajal.

Märkus: P. 1 tähendatud ülesannetest ei käi seadusandliku delegatsiooni võimkonda uute maksude määramine,

endiste maksude aluste muutmine ja uute monopoolide maksmapanemine.

§ 4. Asutawa Kogu istangute waheajal teostab seadusandlik delegatsioon ülemwalwet Wabariigi Walitsuse tegewuse üle, võib walitsuselt ja tema liigetelt aru pärida, walitsusele anda juhtnööre ja ülesandeid.

§ 5. Wabariigi walitsemise ajutise korra § 20 näidatud korral otsustab seadusandlik delegatsioon Asutawa Kogu ja Wabariigi Walitsuse liigete wastutusele wõtmise, arreteerimise ja nende korterite läbiotsimise ettepanekud.

§ 6. Peale §§ 2, 3, 4 ja 5 tähendatud korraliste ülesannete otsustab seadusandlik delegatsioon kõiki jookswaid seadusandlikka ja walitsemise asju, mis Asutaw Kogu tema kätte annab sellekohaste otsuste järele.

Kokkusead.

§ 7. Seadusandliku delegatsiooni wabariigi Asutaw Kogu oma liigete hulgast proportsionaalselt rühmade suurusele, misjuures üleüldiseks jagajaks wõetakse arw 4.

Märkus. Asutawa Kogu liikmed wõiwad seadusandliku delegatsiooni koosolekuist sõnaõigusega osa wõtta.

§ 8. Seadusandlik delegatsioon walib omale 4-liikmelise juhatus: esimehe, abiesimehe, sekretäri ja abisekretäri.

Asjaajamise kord.

§ 9. Seadusandlik delegatsioon töötab Asutawa Kogu kodukorra alusel, nii palju kui sellest käesolewa seaduse määrused lahku ei lähe.

§ 10. Seaduste ja korralduste eelnõud lähewad seadusandlikule delegatsioonile läbiwaatamiseks ja otsustamiseks: Asutawa Kogu istangute waheaegadel Asutawa Kogu juhatus otsusel, Asutawa Kogu istangute ajal aga: a) Asutawa Kogu otsusel, b) Asutawa Kogu juhatus otsusel, Asutawa Kogu kompetentse komisjoni heakskiitmisel.

§ 11. Iga ettepanek seadusandlikule delegatsioonile antakse Asutawale Kogule läbiwaatamiseks ja otsustamiseks, kui seda nõuab $\frac{1}{5}$ delegatsiooni wõi Asutawa Kogu liigetest, wälja arwatud ettepanekud Asutawa Kogu ja Wabariigi Walitsuse liigete arreteerimise ja nende korterite läbiotsimise kohta.

§ 12. Kui ettepanek Asutawa Kogu otsuse põhjal seadusandlikule delegat-

sioonile arutamiseks antud, otsustab delegatsioon selle lõpulikult.

§ 13. Seadusandliku delegatsiooni koosolekud on otsuswõimulised, kui neist osa wõtab vähemalt $\frac{2}{3}$ delegatsiooni liiketest.

§ 14. Seadusandliku delegatsiooni koosolekud on awalikud. Neid wõib kin-niseks tunnistada samal alusel, kui Asutawa Kogu koosolekuid.

§ 15. Seadusandlik delegatsioon töötab ka Asutawa Kogu istangute wahel ajal.

§ 16. Seadusandlikul delegatsiooni ja Asutawal Kogul on ühine kantselei.

Seadusandliku delegatsiooni otsuste jõusseastumine.

§ 17. Seadusandliku delegatsiooni poolt wastuwõetud seadused ja korraldused hakkawad maksma pärast seda, kui nad Asutawa Kogu juhatusel poolt Asutawa Kogu seadustena ehk korraldustena „Riigi Teatajas“ välja on kuulutatud.

Tegewuse kestvus.

§ 18. Seadusandliku delegatsiooni tegewus kestab, kuni Asutaw Kogu tema lõpetab.

Juhataja **A. Birk**: Panen selle redaktsiooni hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettekantud redaktsioon wastu wõetud.

5. Seadusandliku delegatsiooni liikete walimine. Järgmine päewakorrapunkt on seadusandliku delegatsiooni liikete walimine. Sekretäär annab kohe teada, kui palju igast fraktsioonist liikmeid tuleb.

Sekretäär **H. Raudsepp**: Sotsiaaldemokraatliku rühma poolt 10 liiget, tööerakonna poolt — 8 liiget, rahwaerakonna poolt — 6 liiget, maarahwa liidu poolt — 2 liiget, sotsialistide-rewolutsionäärade poolt — 2 liiget, kristliku erakonna poolt — 1 liige ja Saksa partei poolt — 1 liige.

J. Seljamaa (töer.): Tööerakonna poolt panen ette: A. Anderkopp, A. Aras, T. Grünthal, K. Konik, L. Olesk, W. Päts, A. Schulbach ja N. Talts.

M. Kurs-Olesk (sd.): Sotsiaaldemokraatide poolt panen ette: K. Ast, H.

Martna, A. Rei, M. Kurs-Olesk, K. Wirma, A. Tulp, J. Wain, L. Johanson, E. Asson ja M. Neps.

A. Bachman (rhew.): Eesti rahwaerakonna poolt panen ette: A. Birk, A. Bachman, H. Kuusner, K. Parts, J. Westholm ja A. Uibopuu.

N. Kann (krst.): Kristliku rahwaerakonna poolt panen ette akl. J. Lattik'u.

J. Semper (sr.): Sotsialistide-rewolutsionäärade poolt panen ette walida akl. J. Piiskar ja H. Kruus.

A. Jürman (maal.): Maaliidu poolt panen ette K. Päts ja J. Temant.

J. Meyer (sks.): Saksa partei poolt panen ette akl. H. Koch.

Juhataja **A. Birk**: Panen kõik ettepanud liikmed korraga hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanud kandidaadid walitud.

6. Komisjonide täiendawad walmised. Sisse on tulnud järgmised teadaanded: rahaasjanduse komisjonist on välja astunud

Ado Anderkopp ja töökaitse komisjonist W. Tomberg. Põhiseaduse komisjonist on välja astunud K. Einbund.

J. Seljamaa (töer.): Tööerakonna rühma poolt nimetan rahaasjanduse komisjoni akl. K. Saar.

A. Bachman (rhew.): Põhiseaduse komisjoni K. Einbund'i asemele panen ette H. Kuusner. Töökaitse komisjoni akl. M. Nöges.

Juhataja **A. Birk**: Kes on selle poolt, et väljaastunud liikete asemele järgmised liikmed walida: rahaasjanduse komisjoni K. Saar, töökaitse komisjoni M. Nöges ja põhiseaduse komisjoni H. Kuusner. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanud kandidaadid walitud.

7. Põllutöölise tööaja ja palgaolu korraldamise seaduseelnõu — päwakorral. Töökaitse komisjoni aruandja **A. Tulp**: Austatud rahwasaadikud! Eelnõu, mis Asutawa Kogu liiketele tutvunemiseks laiali saadeti, sisaldab eneses

määrusi, mille järele kawatsetakse tulewikus korraldada põllutöölise palgaolu

ja tööpäewa pikkust. Senni ei olnud põllutöökaitse kohta mingisuguseid riiklikka määrusi antud. Wahekord põllutööliste ja tööandjate wahel põhjenes lepingust tekkinud oludel ja muidugi selle järele, kuidas põllutöölised jõudsid korraldada oma seisukorda. Nii oli kunni 1917. aastani põllutöölise seisukord väga raske. 1917. a. alanud põllutööliste liikumine seadis juba normid maksma. Sel aastal tehti maakonnawalitsuste kaudu jälle hulk korraldusi. Põllutööliste olukorda kergendas veel see, et palgalepingutes tehti juba määrused, suuremal jaol kodumaa piirkonnas tööpäewa pikkuse kohta. Siis tuli okkupatsiooniaeg. Seda tarwitas suurem jagu mõisnikka selleks, et paranewaid tööolusid jälle endiseks tagasi kiskuda. Nii näiteks tööaja pikkuse kohta okkupatsiooni eelmisel aastal olid maksmas määrused; põllutöölise tööpäew kõigepikemal tööajal oli hommiku kell 5, õhtu kell 8. Okkupatsiooniajal wõeti wana traditsiooniline tööpäew hommiku päewatõusust õhtu päewaloodeni makswusele. Nüüd praegu, kus meil Eesti iseseiswuse ja rippumatuse korraldus käsil, ei wõi lubada riiklikust seisukohast seda, et põllutööliste seisukord seaduses jääks nii, nagu ta praegu on. Ei wõi lubada, et riik waikides mööda läheks, et ta ei normeeriks tööpäewa pikkust ja ka palgamaksmist. Ma wõin fakte ette tuua, et Wirumaal on kohte, kus päewilistele naistööliste maksetakse 2 marka päewas, ilma mingisuguse natuurata. Seda ei saa riiklikust seisukohast mitte lubada, et niisugune kurnamine edasi kehtaks.

Eelnõu, mis laiali saadetud Asutawa Kogu liigetele, on Asutawa Kogu töökaitse komisjoni poolt kokku seatud. Oma esimesel istangul lahutas ta sellest määrusest ühe osa, mis käis lepingute pikendamise kohta. Nüüd sai teine osa järjekorda. Wahepeal on mitmelt poolt, küll põllutööliste, küll tööandjate poolt, märgukirju sisse tulnud töökaitse komisjonile ja walitsuse asutustele. Wiimase ajal on huwitawa nähtusena seisukord niimoodi kujunenud, et need põllutöölised, kes töötawad suurpõllutööettevõttes, lahendawad oma seisukorda oma algatusel oma organisatsioonide läbi; näiteks, Järwamaalt tulewad tööandjate poolt kaebused, täna veel tuli Pikwa mõisast kiri, kus paluti teatada, kas on olemas mingisugust seadust, mis määraks ära põllutöölise tööpäewa pik-

kuse. Seal olla põllutöölised juba 10-tunnilise tööpäewa sisse seadnud. Pean tähendama ühte, et meil ei ole paragrahwi ja tõesti riik ei ole põllutöölise seisukorda reguleerinud, kõik seisab wanade lepingute alusel. Komisjon, kes tööpäewa pikkust peab reguleerima, on niisugusele alusele seatud, kus mõlemad, töötegijad ja tööandjad, ühesugusel arwul osa wõtawad. See põhimõte, et tööpäewa pikkus niisuguses sunduslikus segakomisjonis normeeritaks ja peale selle need segakomisjoni otsused sunduslikkude määrustena välja kuulutataks, et omawalitsuse asutused seaduse nimel nende maksmapanemist nõuawad ja mittetäitjaid karistawad, on nii mitmel pool juba ennem läbi wiidud. Nende põhimõtete peale on rajatud 1906. aasta määrused, mille järele käsitöös ja kauplemises maksis tööpäewa äramääramise kord, kus tööpäewa määrused segakomisjoni poolt välja töötati ja omawalitsuste poolt välja kuulutati. Sel ajal oli komisjoni koosseis mitte pariteetlik, waid kolme külje poolt kokku seatud, kus peale eelnimetatud mõlema poole veel samasuurel arwul omawalitsuse esitajaid oli. Praegu on ajakohaseks tunnistatud just pariteetlikud komisjonid.

Palgaolude korraldamine niisugusel üldisel sunduslikul alusel on weidi uuema põhimõtte peale rajatud. Selle kohta wõib olla, et tuleb ühelt ja teiselt poolt ütlemisi ja wasturääkimisi, aga üsna uudis see ka ei ole. See on mitmel pool juba korraldatud ja meil on isegi maakonnawalitsuste poolt ilma, et oleks mingisugust seadust selleks, nii korraldatud. Järwa maakonnawalitsus on isegi terwe ettepaneku välja töötanud ja walitsusele väljakuulutamiseks saatnud. Senni ei ole wõimalik olnud seda välja kuulutada, sest et ei olnud mingisuguseid seaduslikka aluseid. Sunduslik wahetalitus palgamääramisel läheb üldiseks nähtuseks.

Need on selle projekti alused üldises kokkuwõttes. Nüüd oleks waja veel projektist enesest mõni sõna öelda. Kõigepealt punktid, mis ära määravad tööpäewa pikkuse ja tööaja. Senni ei olnud selle kohta mingisugust määrust, mida tuleb lähemalt tööajaks lugeda. Projektis on lähemalt selle üle, mis on tööaeg. Siin on ära määratud tööpäewade arw aasta kohta. Siis on määrused, mis ära määravad puhkeaja tööpäewade kestwusel, see on, missugune puhke-aeg peab olema tööpäewa pikkusega

wõrreldes ja veel määrused ületunnitöö kohta. Senni põllutöös ületunnitööd ei tunnistatud, lihtsalt kui oli tarwis tööd teha, siis tehti ilma miskisuguse tasuta. Määrus püüab veel garanteerida põllutöölise pühapäewa puhkeaega. See „põllutöölise tööaja ja palgaolude korraldamise seadus“ on ettekandes järgmine:

„Üldised määrused.

§ 1. Põllutöölise palk ja tööpäew määratakse maakonna segakommisjonide poolt, mis iga aasta enne jüripäewa kokku kutsutakse, ühe aasta peale kindlaks.

Tä h e n d u s. 1919. a. segakommisjon kutsutakse maakonnawalitsuste poolt selle järele kokku, kuidas seda seadust teostada jõutakse. Segakommisjonide otsused loetakse palga kui ka tööpäewa pikkuse kohta makswaks peale selle, kui nad töö-hoolekandeministeeriumi poolt on wälja kuulutatud.“

Juhataja tähenduse peale, et ette kanda tarwis ei ole, lõpetan ettekandmise. Lõpuks veel segakommisjoni koosseisu kohta tuleb tähendada, et pariteedi mõte on nii kaugele teostatud, et isegi juhataja walitakse segakommisjoni liigete eneste hulgast. Peale selle on seaduste ja määruste täitmise kohta siin punktides, mis seaduste täitmise järewalwe panewad maakonnawalitsuste peale, kes seda töökaitse kommissaridega koos töötades teostawad. Lõpuks tähendan, et määruste mittetäitmise eest wõetakse harilikus korras rahukogu trahwiseaduse § 29 põhjal wastutusele. See oleks siis kõik, mis sisaldawad üldises kokkuwõttes need määrused.

W. Tomberg (töer.): Ma teen Asutawale Kogule ettepaneku selle eelnõu arutamise korra kohta. See eelnõu puudutab küsimusi, mis tähtsad on, ja ma leian, et see kiirendaks asja, kui seaduseelnõu seadusandliku delegatsiooni kätte antaks ja siis ka maksmata pandaks; selles mõttes teen tööerakonna rühma nimel ettepaneku käesolewat eelnõu seadusandliku delegatsiooni kätte arutamiseks anda.

Juhataja **A. Birk**: On ettepanek tehtud, seda eelnõu seadusandliku delegatsiooni kätte anda. Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtaw enamus on selle poolt,

et see eelnõu seadusandliku delegatsiooni kätte anda.

8. Seaduseelnõu Sekretäär **H. õpetajate palga- Raudsepp** (loeb): asjus — päewa- Asutawa Kogu juhatusse ettepanek Asutawale Kogule haridus-

kommisjoni poolt wäljatöötatud seaduseelnõu kohta õpetajate palga asjus.

Kuna käesolewa seaduseelnõu määrused tuntawalt riigikassat puudutawad, siis arwab juhatus otstarbekohase olewat seda eelnõu, enne sisulikku arutamist Asutawas Kogus, anda rahaasjanduse komisjoni kätte läbiwaatamiseks ja teeb Asutawale Kogule sellekohase ettepaneku.

W. Päts (töer.): Austatud Asutawa Kogu liikmed! Hariduskomisjon arutas oma koosolekutel haridusministeeriumi poolt sisseantud õpetajate palgamaksmise eelnõu ja leidis, et seda oleks tarwis rutulises korras läbi wiia. Wõeti selleks kõik jõud kokku, et seda eelnõu, kui läbi-töötatud seaduse kawa, wõiks Asutawale Kogule ette panna. Töö on nüüd nii kaugele jõudnud, et Asutaw Kogu selle eelnõu teatawate muudatustega wastu wõtta wõib. Hariduskomisjon leidis sedasama, mis Asutawa Kogu juhatus, et õpetajate palgad tuntawalt riigi eelarwet puudutawad ja sellepärast oleks soowitaw, et see eelnõu kontaktis rahaasjanduse komisjoni arwamistega peab wälja antama. Kui komisjoni aruandja ühinen ma ettepanekuga, et see eelnõu enne arutamisele wõtmist rahaasjanduse komisjoni läbiwaatamiseks antaks. Hariduskomisjon leidis, et õpetajate palgamaksmise eelnõu läbi wiimine kiirelt peab sündima ja et teda pika aja peale edasi lükata ei wõi, siis panen ette, et rahaasjanduse komisjonile 7-päewane tähtaeg määrataks.

Juhataja **A. Birk**: Selle ettepaneku poolt on räägitud ja juurde lisatud, et rahaasjanduse komisjonile 7-päewane tähtaeg määrataks. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

9. Määrus Asutawa Kogu ja walitsuse liigetele maksetawa tasu kohta — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **M. Warrik**: Seaduseelnõu Asutawa Kogu ja walitsuse liigetele

maksetawa tasu kohta oli redaktsiooni komisjonis läbiwaatamisel ja komisjon paneb ette, seda eelnõu lõpulikult redigeeritult ära kuulata ja kinnitada (loeb): Asutawa Kogu ja walitsuse liigetele maksetaw tasu.

§ 1. Asutawa Kogu liigetele maksetakse tasu 1.500 marka kuus kogu Asutawa Kogu kestwuse ajal.

Märkus. Asutawa Kogu liigetele, kes ühtlasi riigi ehk kogukonna teenistuses, wõiwad wastawad asutused määrata omalt poolt tasu tegeliku töö kohaselt.

§ 2. Asutawa Kogu liigetele, kes väljaspool Tallinnat elawad, maksetakse 150 marka kuus korteriraha ja sõiduraha tõelikkude kulude suuruses Asutawa Kogu istangutele ja tagasisõitude eest.

§ 3. Asutawa Kogu liikme tasust arwatakse maha 50 marka iga Asutawa Kogu koosoleku eest, millest liige puudus kodukorra § 84 pp. 4 ja 5 ja selle paragrahwi märkuses nimetatud põhjusel.

§ 4. Asutawa Kogu liige saab sõiduraha ja lisapäewaraha — ametnikkudele maksetawa normi suuruses — Asutawa Kogu poolt tema peale pandud ülesannetel tehtud sõitude eest.

§ 5. Asutawa Kogu juhatajale, walitsuse liigetele, riigikontrolloörile ehk nende kohustetäitjale maksetakse 2.500 marka kuus. Riigi esitamise tõelikud kulud tasutakse eraldi. Asutawa Kogu juhatajale, peaministrile ja välisministrile antakse riigi poolt kohane korter.

Juhataja **A. Birk:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettekantud redaktsioon wastu wõetud.

10. Terwitus-telegrammide Raudsepp: Terwitus-telegrammid on tulnud esimese üleriikliku miilitsateenijate kongressi poolt ja Maidla wallanõukogult (loeb):

„Üleriiklik miilitsateenijate I kongress soowib maa tõsisele peremehele — Asutawale Kogule — tema waewarikkas riigiehitamise töös rohket jõudu ja raugemata energiat, et selle töö tagajärjel waba ja iseseisew Eesti, mille kättesaamisest meie isaisad on unistanud, tärkaks ja terwele ilmale näitaks, et ta wäärt on Lääne-Euroopa kultuurrahwaste sekka wastuwõtmiseks.“

„Eesti Asutawale Kogule. Maidla wallanõukogu oma koosolekul 5. juulil 1919 a. Eesti iseseiswuse akti ära kuulates, terwitab Asutawat Kogu, kes rahwa tõsist tahtmist õieti on mõistnud, talle selleks ikka edu soowides.“

Juhataja **A. Birk:** Järgmine koosolek on reedel kell 4 p. l. siin, kui seadusandlik delegatsioon muudatust selles asjas ei tee. Wõi jäetakse juhatuse hooleks järgmine koosolek kokku kutsuda? Mõned Asutawa Kogu liikmed ei pannud tähele, ma kordan: järgmine Asutawa Kogu koosolek oleks reedel kell 4 p. l. siin, aga et täna seadusandlik delegatsioon waliti, siis wõib juhtuda, et Asutawasse Kogusse antud eelnõud lähewad seadusandliku delegatsiooni kätte. Awaldati ettepanek järgmise koosoleku kokkukutsumine juhatuse hoolde jätta. Kes on selle poolt, palun käed üles tõsta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud. Palun seadusandliku delegatsiooni liikmeid siia jääda. Lõpetan Asutawa Kogu koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 6.20 min. õhtul.

Algkirjale alla kirjutanud:

Asutawa Kogu abiesimees **A. Birk.**

Abisekretäär **H. Raudsepp.**